

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsako sredo popoldne.

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 12.— K
pol leta . . . . . 6.—
četrt leta . . . . . 3.—
posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 40 vin. za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 30 K.

Telefon uredništva
št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 50 vin.
. . . . . dvakrat . . . 40
. . . . . trikrat . . . 30
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 20 vin.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

ZVEZA SLOV. UČITELJEV IN UČITELJIC NA BIVŠEM ŠTAJERSKEM.

Ker ima Zaveza upravni odbor v četrtku, dne 17. aprila, v Ljubljani sejo, se vrši odborova seja Zveze slov. učiteljev in učiteljic že v sredo, dne 16. aprila, ob 9. uri popoldne, a delegacijsko zborovanje isti dan popoldne ob 2. uri v mestni deški šoli v Celju.

Na dnevnem redu je razen navadnih točk razgovor in sklepanje o razpustu Zveze.

Računajte z morebitnimi zamudami vlakov ter pridite pravočasno, ker nam je odmerjen le kratek čas!

Vodstvo.

VELIKONOČNA ZBOROVANJA.

Narodna šola. Sreda, 16. t. m., ob poldevetih dop. v Ljubljani; Učit. tiskarna.

Učiteljski konvikt. Sreda, 16. t. m., ob devetih dop. v Ljubljani; Učit. tiskarna.

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na bivšem Štajerskem. Sreda, 16. t. m., ob devetih dop. odborova seja, ob dveh pop. delegacija; mestna deška šola v Celju.

Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. Sreda, 16. t. m., ob poldevetih dop. v Ljubljani; Učit. tiskarna.

Vdovsko učiteljsko društvo. Sreda, 16. t. m., ob polenajstih dop. v Ljubljani; Učit. tiskarna.

Zaveza jugoslovanskega učiteljstva. Četrtek, 17. t. m., ob eni pop. seja upravnega odbora v Ljubljani; Učit. tiskarna.

Društvo slovenskih učiteljic. Četrtek, 17. t. m., ob dveh pop. občni zbor v Ljubljani; deklška šola pri sv. Jakobu.

E. GANGL:

Čujte tudi naš glas!

Mirovni konferenci v Parizu!

Naj ne govorim jaz — govori naj zgodovina učiteljstva kraljevine SHS, govori naj zgodovina Zaveze jugoslovanskega učiteljstva, ki faktilčno deluje od dne 23. aprila leta 1889!

Toda organizacija slovenskega učiteljstva sega mnogo dalje nazaj!

Prvo slovensko učiteljsko društvo so ustanovili dne 19. decembra l. 1866. na Koroškem za velikovško dekanijo. Društvo je stelo takoj ob ustanovitvi 14 članov. — Čujte: prvo slovensko učiteljsko društvo na Koroškem pred 53 leti!

Leta 1868. so zavedni slovenski učitelji ustanovili učiteljski društvi v Dražberci in v Ptujju za mesto in okolico, l. 1870. pa v Celju.

Dne 31. maja l. 1869. je bil ustanovni zbor »Učiteljskega društva za Kranjsko« v Ljubljani, ki se je dne 24. septembra 1872. l. prekrstilo v »Slovensko učiteljsko društvo s sedežem v Ljubljani«.

Od tega leta dalje je slovensko učiteljstvo neprestano delovalo na to, da si ustanovi skupno organizacijo, ki naj združuje vse slovensko učiteljstvo na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem v solidarnem delovanju za napredek narodnega šolstva in za korist učiteljskega stanu. Posebno živahno je bilo to gibanje v letih 1885. in 1886., najživahnejše pa leta 1887. Omenjam le dopis iz Trsta v 16. in 17. št. »Učiteljskega Tovarisa« iz leta 1887. pod naslovom »Slovenski učitelji, združimo se!« — kjer pravi tržaški dopisnik: »... naj društvo slednjič opira svoje delovanje na naš stik z narodom, s slovenskim in drugim kulturnim svetom, naj zadostuje našim dolžnostim ter varuje naše pravice zunaj šole!«

In posebno na zahtevanje primorskih tovarišev so ustanovili naši prvi bojovníki našo Zavezo v času, ki ga navajam zgoraj: padle so pokrajinske meje, slovensko učiteljstvo je stalo prvo med vsemi stanovni zedinjeno v enem taboru — v združenju Sloveniji!

Od svojega obstanka do danes je imela Zaveza 25 glavnih skupščin širom naše zemlje, in sicer: v Ljubljani 1., 10. in 25. skupščino, v Celju 2., 9. in 24., v Trstu 3., 14. in 23., v Kranju 4., v Mariboru 5., 12. in 21., v Gorici 6., 11. in 20., v Novem mestu 7. in 22., v Opatiji 8., na Bledu 13., v Brežicah 15., v Postojni 16., v Pulju 17., v Šoštanjju 18., v Radovljici 19.

Prosim: zborovali smo v Celju trikrat, v Trstu trikrat, v Mariboru trikrat, v Gorici trikrat, v Pulju enkrat, v Opatiji enkrat!... Vsako zborovanje je trajalo po dva do tri dni. Na vsaki skupščini nas je bilo na stotine: bratje smo prišli med brate, sestre med sestre!

»V kateremkoli kraju je priredila Zaveza svojo glavno skupščino, kjer je prišla k svojim, ji je prihitelo naproti zavedno, narodni šoli in naprednemu učiteljstvu naklonjeno prebivalstvo v toliki prijaznosti, v toliki ljubezni in s tako presrečnimi pozdravi, da smo bili vselej najprijetneje iznenadeni... Na posameznih zborovanjih so nas oficijalno pozdravljali odlični možje, ki so dika korporacijam, ki jim načeljujejo.«

Tako govori spominski spis »Petindvajsetletnica«, ki ga je sestavil l. 1913. tovariš L. Jelenc, predsednik naše Zaveze, in ki iz njega navajam vsa ta dejstva.

In dalje: »... Marljivi udeleževalci glavnih skupščin je spoznaval lepe slovenske pokrajine, se divil njihovim krasotam in videl njih kulturni razvoj... Od XIV. skupščine v Trstu so nas ponesli valovi v bajne Benetke; na Bledu in v Radovljici, kamor so prišli tudi zastopniki in odposlanci bolgarskega, srbskega, hrvatskega in češkega učiteljstva, smo občudovali slikovito panoramo predivnih gorenjskih krasot, v Postojni pa podzemeljske čudovite svetovno znane postojnske jame. V Opatiji, v tem biseru tožne Istre, smo stopili prvič v ožji stik z istrsko-hrvatskim učiteljstvom. Kdo se z veseljem ne spominja skupščine v Pulju... In ta krasna vožnja po morju na Brionske otoke in ... na povratku po hrvatskem morju okrog Istre v Kvarnerski zaliv...«

Naša zgodovina govori, da smo se kretali po svoji zemlji in se vozili po svojem morju!

Slavnostnega odkritja Prešernovega spomenika v Ljubljani (l. 1905) se je udeležil srbski učitelj Jovan P. Jovanović, urednik »Prosvete« v Kragujevcu, sedaj na službovanju v ministrstvu notranjih del v Beogradu. Ob tej priliki se je seznanil z nekaterimi slovenskimi učitelji. Razpravljali so z njim o tem, kaj naj bi storili v prilog medsebojnemu spoznavanju in zblizanju vsega jugoslovanskega učiteljstva. Jovanović je napisal ob povratku v Kragujevac v svojem listu članek »Jedna misao i jedan predlog.« kjer se zavzema za vsakoletno prirejanje jugoslovanskih učiteljskih skupščin in šolskih razstav.

Na XVIII. glavni skupščini naše Zaveze v Šoštanjju je tovariš Sega predlagal: »Delegacija Zaveze, zbrana v Šoštanjju, izvoli 4 člana, ki naj se udeležijo l. srbskega učiteljskega kongresa v Beogradu dne 17. do 22. avgusta 1906. l., da se dogovore o

vsem potrebnem s srbskimi tovariši zaradi ustanovitve Jugoslovanske učiteljske zveze.«

Predlog je bil sprejet. In šli smo v Beograd. Konferenca se je vršila dne 29. avgusta 1906. l. Otvoril jo je tovariš L. Jelenc, ki je predlagal za predsednika Davorina Trstenjaka, takrat šol. ravnatelj v Gospiču. Obenem je srbsko učiteljsko Udruženje, ki mu je tedaj predsedoval Uroš Blagojević, praznovalo svojo 25 letnico. Na konferenci sprejeta resolucija pravi: »Učitelji Srbi, Hrvati, Slovenci in Bolgari, ki prisostvujejo l. srbskemu učiteljskemu kongresu, enodušno izrekajo željo, da bi se učvrstilo in organizovalo moralno edinstvo med jugoslovanskim učiteljstvom...«

Da! Padle niso samo pokrajinske meje — padle so tudi državne meje, in od Soče in Jadrana pa do Vardarja je bilo učiteljstvo prvo, ki je stalo v enem taboru — v zedinjeni Jugoslaviji!

To naše edinstvo se je jasno pred vsem svetom izpričalo prvič v Beogradu l. 1906., drugič v Radovljici l. 1907. in tretjič v Ljubljani ob praznovanju Zavezine 25 letnice l. 1913. Tudi takrat so bili med nami poleg Čehov bratje Srbi in Hrvati.

»Nimam dovolj besed, da bi se zahvalil mnogoštevilnim odposlancem in zastopnikom slovenskih učiteljskih organizacij!« je vzkliknil naš predsednik L. Jelenc.

In jaz sem naglašal v svojem govoru na slavnostnem zborovanju v Narodnem domu: »Slovensko napredno učiteljstvo je s temeljnimi idejami svoje organizacije stopilo preko mej svoje ožje domovine. Če bi se to ne zgodilo hotoma, bi se zgodilo nehotoma; zakaj moč naših temeljnih idej je tako silna, da ne pozna nobene umetne meje: višja je od vsake gore, globlja je od vsakega morja... Ker smo Slovenci veja na mogočnem slovenskem deblu, ne more že po prirodnem zakonu pot naše kulturne struje držati nikamor drugam, nego le v isto smer in na ista pota, kjer se more in mora združiti z drugimi enakimi kulturnimi strujami v veličasten in silovit veletok... Smo revolucionaren element v smislu preobujanja duševnih sil, v smislu preobrazbe čuvstvanja in v smislu kulturnega edinstva z ostalimi slovenskimi narodi... Tem smo najbližji po krvi, jeziku in srcu! Zato pa smo — spoznavši svoj narod in svojo nalogo — stopili v najožje stike z ostalim slovenskim učiteljstvom, in sicer namenoma in hotoma, ker nam takovelevali ljubezen do naroda in domovine!... Naš skupni ideal pa je veliko kulturno Slovanstvo!«

In zgodilo se je tako! Zgodilo se je nekoliko več: kulturnemu združenju se je pripojilo naše politično združenje: svojo državo imamo — kraljevino SHS!

Ponosni smo, ker smo slovenski učitelji pripravljali pot temu združenju! S svojimi brati smo se poslovili v Ljubljani tikoma pred vojno ob povohavanju policije, a sedaj smo združeni z njimi v svojem skupnem domu! Nismo se ball ni ovaduhov, ni dedektivov, ni orožnikov, ki so nam lazili za petami ter pretikali naša stanovanja, saj smo vedeli, da pride samo to, kar mora priti: svoboda, rešitev, življenje!

Gospodje, naj vam povem še to: Dalmatinski učiteljski Savez hoče ravno tako, kakor hočemo mi, da se naj

združi vse učiteljstvo naše države v eno organizacijo. Koliko nas bo? Dvajset tisoč! Zakaj imenujem ravno Dalmacijo? Zato, ker je naša! In Koroška je tudi naša. Danes imamo tamkaj že dve učit. društvi, ki sta člana naše Zaveze. In kako je s takozvanim zasedenim ozemljem — z onim, ki ga hočejo Italijani odrezati od živega debla naše edinstvenosti?

V letu 1918. smo šteli tamkaj svojih najboljših in najzavednejših članov 535, in sicer v Gorici 107, v Logatcu 40, v Postojni 38, v Sežani 49, v Istri 53 (zgolj Slovencev), v Tolminu 59, v Trstu 159, v Vipavi 30! In če rečemo, da ima vsak teh 535 naših učiteljev in učiteljic v svojem razredu le po 60 otrok — nižje sploh ne moremo računati — dobimo 32.000 slovenske mladine, ki obiskuje šolo. Kje je pa druga mladina? Kje so nje starši? Kje ostali naš narod? Ali niso vse te žive duše naša last? Kje so se pa rodile, kje so vzrasle in kje dihajo sedaj v sponah imperializma in pohlepnosti, ako ne na svoji zemlji — na naši skupni lastnini?

Ali mislite, gospodje, da je našo rast in naš kulturni razvoj pospeševala mačeha Avstrija, kakor nas hoče sedaj zadaviti in smrtno raniti v srce imperialistična Italija?

Kar smo, kar imamo, kar je našega — kar nam pa hoče tuja sovražna sila vzeti — to je vse delo naše vztrajnosti, naše neizčrpane volje, to je delo tiste velike energije vseh odpornih sil, ki nas je edina ohranila!

Pravica govori za nas, resnica pa črta vaša dejanja v knjigo zgodovine!

In knjiga zgodovine govori, da je pravica na naši strani, kakor bo resnica govorila, kako zgodovino si pišete sami!

Umrli ne bomo! — Posameznik umrje, naroda pa ne ubijete! Če hočete vzeti nam, kar je našega, in to naše dati Italiji ali Nemcem, hočete s tem na eni strani samo ohraniti dinastijo Savojsko, na drugi strani pa s krivico onečastiti slavna svoja imena!

Gospodje, ne tako, ne tako, ne tako! Velika borba osvobođenja, velika ideja samoodločbe in demokracije — kaj zahtevata od vas? Kaj hoče kultura? Ne ovenčajte trpečega, izkrvavelega naroda, ne ovenčajte njegove Stare Pravde s trnjevim vencem! Kar je našega, naj naše ostane! Nečemo nič več in nič manj! In — kakor pravi Aškerc v »Iirski tragediji«:

Na! — Pripogibam svojo ti glavó, odsekaj z mečem slavnim svojim jo! A narod, narod moj — ta prost naj bude, ne jemlji mu, ne jemlji mu svobode! —

Za izobrazbo učiteljstva.

Kakor kažejo znamenja, se je začela za reformo učiteljske izobrazbe resna akcija. Učiteljstvo samo ve najbolje, da zahteva bodočnost naroda in domovine preosnove v smeri naprej in navzgor. Seveda je taka reforma obenem v največjem interesu našega stanu. Deviza zavednega učiteljstva ostane do ureditve: Svoboda pot na vseučilišče!

SPOMENICA ZAVEZE VSEUČILIŠKI KOMISIJI.

Vodstvo Zaveze je odposlalo vseučiliški komisiji nastopno spomenico: